

Miljöutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om Vänskapens park

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om Vänskapens park (RP 203/2024 rd): Ärendet har remitterats till miljöutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- specialsakkunnig Ilona Latsa, miljöministeriet
- enhetschef Aino Juslén, Finlands miljöcentral
- naturtjänstdirektör Henrik Jansson, Forststyrelsen
- biträdande direktör Samuli Sillman, Forststyrelsen
- landskapsdirektör Riikka Pirkkalainen, Kajanalands förbund
- stadsdirektör Juhana Juntunen, Kuhmo stad
- expert Pentti Hyttinen, PenTen Oy, företrädar Kuhmo stad
- biodiversitetsexpert Liisa Toopakka, Finlands naturskyddsförbund rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om Vänskapens park ändras. Propositionen hänför sig till målet i regeringsprogrammet för regeringen Orpo om att balansera de offentliga finanserna samt till regeringens beslut om anpassningsåtgärder inom statsförvaltningen. I propositionen föreslås det att 6 § upphävs. Den gäller personalen samt informations- och forskningscentret vid parken. Syftet med propositionen är att göra det möjligt att lägga ned verksamheten vid Petola naturum och forskningscentralen i Vänskapens park i Kuhmo och i syfte att nå kostnadsbesparingar överlåta fastigheten så att den inte längre är i Forststyrelsens Naturtjänsters besittning. Dessutom föreslås det att det i 1 § angivna syftet med Vänskapens park uppdateras genom att omnämnandet av främjandet av samarbetet mellan Finland och Sovjetunionen stryks.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Bakgrund

Vänskapens park inrättades genom en speciallag för att främja miljövårdssamarbetet mellan Finland och Sovjetunionen, skydda Kajanalands vildmarksområden med skog och myrar samt insjönatur och åsar och skydda skogsrenens livsmiljö samt för att främja miljöforskningen. Vänskapens park består av fem naturskyddsområden i Kuhmo stad och Suomussalmi kommun. På den ryska sidan hör Kostamus naturskyddsområde till det område som avses i överenskommelsen om Vänskapens naturskyddsområde.

Syftet med propositionen är att göra det möjligt att lägga ned verksamheten vid Petola naturum och Vänskapsparkens forskningscentral i Vänskapens park i Tönölänniemi i Kuhmo stad och att överlåta fastighetskomplexet så att det inte längre är i Forststyrelsens Naturtjänsters besittning. Samtidigt slopas lagens hänvisning till samarbete mellan länderna, eftersom naturvårds- och forskningssamarbetet med Ryssland enligt det nuvarande syftet med inrättandet har upphört i och med att Ryssland inledde ett anfallskrig mot Ukraina 2022. Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och fyller sitt syfte. Utskottet tillstyrker lagförslaget utan ändringar, men med följande anmärkningar.

Motiverad kostnadsbesparing

Genom propositionen genomförs målet i regeringsprogrammet för regeringen Orpo att balansera de offentliga finanserna och anpassa statsförvaltningen. Forststyrelsens Naturtjänster minskar det byggnadsbestånd som myndigheten besitter, i syfte att balansera underhållet av fastigheterna mot de tillgängliga resurserna. År 2024 är den totala finansieringen av Forststyrelsens offentliga förvaltningsuppgifter cirka 11 miljoner euro mindre än 2023 och finansieringsnivån sjunker ytterligare fram till 2027. Utskottet instämmer i Forststyrelsens bedömning att det ändamålsenligt att Petola naturum och forskningscentralen i Vänskapens park läggs ned, eftersom de används endast i ringa utsträckning och driften är dyr i förhållande till användningsbehovet.

Petola naturum har i cirka 30 år skött Forststyrelsens Naturtjänsters informationsverksamhet i Kuhmo. Antalet besök vid naturumet har minskat betydligt. På grund av den ringa efterfrågan har naturumet under de senaste åren hållits öppet i juli, och under andra tider enligt överenskommelse. Antalet årliga besök har legat kring endast 3 000. På grund av det låga antalet besökare har Petola naturum den högsta kostnadsnivån per kundbesök bland Forststyrelsens Naturtjänsters naturum. Även forskningscentralen används endast i ringa utsträckning, medan underhållskostnaderna för byggnaderna i Tönölänniemi och det kommande reparationsbehovet är stort i förhållande till användningsbehovet.

Samarbetet mellan länderna i fråga om naturvård och forskning i enlighet med syftet med inrättandet har främjats i en finsk-rysk naturskyddsarbetsgrupp. Finlands miljöcentral har ansvarat för den finländska forskningen i Vänskapens park. Samarbetet inom naturvård och forskning har bedrivits mångsidigt i olika projekt och genom expertutbyte. Särskilt myr- och insektsforskningen i området har varit förtjänstfull. Allt samarbete kring naturvård och forskning med Ryssland upphörde dock med fog efter Rysslands angrepp på Ukraina i februari 2022.

Betänkande MiUB 5/2025 rd

Finlands miljöcentral ansvarar även i fortsättningen för forskningen inom Vänskapens park, men utgår då från ett annat verksamhetsställe. Propositionen har endast ringa konsekvenser för personalen. Finlands miljöcentral har för avsikt att överföra uppgifterna för de två fast anställda arbetstagarna vid parkens forskningscentral till verksamhetsställena i Uleåborg eller Joensuu. Att distansarbete normaliserats som arbetsform minskar den praktiska betydelsen av överföringen.

Skogsrensstammens livskraft

Ett av ändamålen med att inrätta Vänskapens park var att skydda skogsrenens livsmiljö. Utskottet anser att detta fortfarande är ett viktigt mål. Skogsrensstammen har varit stabilt sedan 2021, men stammen är klart indelat i Kajanalands och Suomenselkä delpopulationer samt i några nya utplanteringsområden. Naturskyddsområdena i Vänskapens park täcker trots sin omfattning en relativt liten del av utbredningsområdet för Kajanalands delpopulation och hela arten. Skyddet av arten och de åtgärder som skyddet förutsätter måste ses i ett övergripande perspektiv som omfattar mer än Vänskapens parkområde. De viktigaste instrumenten vid skyddet av skogsrenen är förvaltningsplanen för skogsrensstammen¹ samt skyddsprojektet SkogsrenLIFE, genom vilket förvaltningsplanen uppdaterades under 2020—2022. I förvaltningsplanen betonas att utvecklingstrenden för Kajanalands delpopulation måste vändas uppåt. De viktigaste utmaningarna för skogsrensstammens livskraft är förändringarna i markanvändningen, det vill säga utbyggnaden av vindkraft, samt de växande bestånden av stora rovdjur och utvidgningen av deras utbredningsområde.

Förnyande av tjänsterna

När lagen stiftades och Vänskapens park inrättades minskade samtidigt antalet jobb inom skogsbruket i området. Enligt överenskommelse skulle Kuhmo stad kompenseras för dessa jobb. Utfallet av kompensationen har enligt uppgift bedömts vara större än de ursprungliga skyldigheterna. Utskottet anser att de fastighetsarrangemang som propositionen möjliggör ger möjlighet att se över Petola naturums framtid och hitta en lösning som på bästa sätt stöder utvecklingen i området. Den allmänna utvecklingen har lett till att det traditionella naturumkonceptet inte är lika attraktivt som tidigare och att tyngdpunkten i tjänsterna ligger på utveckling av digitala lösningar. Både den allmänna informationen och tillståndstjänsterna har flyttat över till nätet. Utvecklingen av Naturtjänster i allmänhet utgår från att de turisttjänster som behövs ska produceras av privata aktörer.

Utskottet anser det vara viktigt att Forststyrelsens verksamhet i Kuhmo fortsätter oberoende av den kommande fastighetslösningen. Det är viktigt att de digitala lösningarna och kommunikationen stärks ytterligare för att lyfta fram naturen och skyddsobjekten både i Kuhmo och på riksni-vå. Utskottet betonar att nationalparkerna och de andra skyddsområden är av mycket stor betydelse för den regionala ekonomin särskilt i områden med befolkningsnedgång och få andra arbetstillfällen. Regeringens arbetsgrupp har i februari 2025 slutfört en proposition med förslag till stöd för östra Finland. Propositionen innehåller ett stort antal åtgärdsförslag, bland annat om ett tillväxtprogram för hållbar turism och utarbetandet av en turiststrategi för östra Finland. Om åt-

1 Förvaltningsplan för skogsrensstammen i Finland, Jord- och skogsbruksministeriets publikationer 2023:21 (på finska).

Betänkande MiUB 5/2025 rd

gärderna blir framgångsrika blir det också lättare att hitta lösningar som utvecklar naturturismen i Kuhmo stad och att stärka regionens mångsidiga möjligheter till friluftsliv.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Miljöutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 203/2024 rd utan ändringar.

Helsingfors 19.3.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Krista Mikkonen gröna
vice ordförande Pinja Perholehto sd
medlem Pauli Aalto-Setälä saml
medlem Marko Asell sd
medlem Noora Fagerström saml
medlem Petri Huru saf
medlem Mai Kivelä vänst
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Johan Kvarnström sd
medlem Jorma Piisinen saf
medlem Merja Rasinkangas saf
medlem Saara-Sofia Sirén saml
ersättare Eeva Kalli cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.

Betänkande MiUB 5/2025 rd

Reservation

Reservation

Motivering

Syftet med propositionen är att göra det möjligt att lägga ned verksamheten vid Petola naturum och Vänskapsparkens forskningscentral i Vänskapens park i Tönölänniemi i Kuhmo stad och att överlåta fastighetskomplexet så att det inte längre är i Forststyrelsens Naturtjänsters besittning. Regeringen föreslår en sparlag.

Regeringens linje i förhållande till östra Finland framgår tydligt också i denna proposition. I tal och utredningar betonas östra Finlands betydelse, men samtidigt försvagas stödet och verksamheter flyttas bort. Förlusten av några årsverken kan låta ringa, men betydelsen är relativt sett mycket större på grund av nedläggningen av Vänskapens forskningsinstitut och förlusten av kompetenskapital.

Regeringens arbetsgrupp har i februari 2025 slutfört en proposition med förslag till stöd för östra Finland. Stödet till östra Finland uppnås inte genom att statens arbetsplatser i området läggs ned. Balanseringen av ekonomin går före utvecklingen och tillväxten i östra Finland.

Informations- och forskningscentret i Vänskapens park inrättades som kompensation för inrättandet av skyddsområden. Skyddets positiva effekter på regionalekonomin har inte realiserats, men inkomstförlusterna fortsätter varje år också i framtiden. Uppskattningsvis har Kuhmo varje år förlorat 10 årsverken inom skogsbruket, men antalet anställda i Vänskapens park har aldrig stigit till samma nivå.

Propositionen beaktar särskilt målen att balansera de offentliga finanserna och behovet av att hitta kostnadsbesparingar i Forststyrelsens Naturtjänster. Staten äger via Forststyrelsen 54 procent av skogsarealen i Kuhmo. Med tanke på den regionala ekonomin har Forststyrelsens verksamhet sammantaget en enorm betydelse just i Kuhmo.

Lagutkastet motiveras också med Rysslands anfallskrig mot Ukraina. Även om forskningssamarbetet med Ryssland har frysts, får man inte samtidigt ta bort livsbetingelserna från de finländska regioner som drabbas hårdast av anfallskriget.

Propositionen står i stor strid med regeringens strävan att stärka livskraften i östra Finland. Regeringen bör granska alla sina förslag också med tanke på tillväxten i östra Finland. Hittills har nästan alla propositioner enbart förtvinat ekonomin och livskraften i de regioner som lidit av Rysslands anfallskrig samt hela landets säkerhet och försörjningsberedskap.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget.

Betänkande MiUB 5/2025 rd
Reservation

Helsingfors 19.3.2025

Vesa Kallio cent
Hanna Kosonen cent
Eeva Kalli cent